

Razvoj novih programov na področju splošnega izobraževanja odraslih za pridobivanje temeljnih kompetenc s poudarkom na ranljivih ciljnih skupinah

1. IME PROGRAMA

Uporabna slovenščina za albansko govoreče

2. UTEMELJENOST

Program je namenjen albansko govorečim prebivalcem Slovenije, ki se želijo naučiti slovenščine. Skozi program se bodo udeleženci seznanili z začetnim opismenjevanjem in sporazumevanjem v slovenskem jeziku in se tako lažje integrirali v družbo, predvsem pa lažje komunicirali v vsakdanjih življenjskih situacijah.

Države članice Evropske unije vse bolj poudarjajo pomen integracije tujcev, ki naj bo dinamičen in dvosmeren proces. Za uspešno vključevanje priseljencev v državo sprejema je pomembno medsebojno prilagajanje. Uspešno vključevanje v slovensko družbo ni samo odgovornost priseljencev, ampak se mora prilagoditi tudi družba sama. Družba jih mora spodbujati, jim olajšati vključevanje v izobraževalne in delovne procese ter omogočiti njihovo udeležbo v političnem in medijskem prostoru. Programi vključevanja državljanov tretjih držav, ki živijo in delajo v državah Evropske unije, v zadnjih letih pridobivajo čedalje večji pomen tudi v Sloveniji. Cilji politike vključevanja v Evropski uniji temeljijo na načelih in vrednotah enakopravnosti, svobode in vzajemnega sodelovanja.

Za uspešno vključevanje je pomembno, da se priseljencem omogoči pridobitev osnovnega znanja jezika, zgodovine in institucij države sprejema ter omogoči pridobitev informacij o pravicah in dolžnostih, delu in življenju v Republiki Sloveniji¹. Slovenija je že v osamosvojitvenih dokumentih, in sicer v Izjavi o dobrih namelih (Uradni list RS, št. 44/90), zapisala, da zagotavlja vsem pripadnikom drugih narodov in narodnosti pravico do vsestranskega kulturnega in jezikovnega razvoja.

¹ http://www.mnz.gov.si/5236/mnz_za_vas/tujci_v_sloveniji/integracija_tujcev/, 22. 9. 2017

S Kosovom si je Slovenija nekoč delila Jugoslavijo, danes pa je to samostojna država. Etnični Albanci in Albanke so ena najhitreje rastočih populacij v Evropi in zato tudi v Sloveniji iz leta v leto narašča število priseljencev s Kosova in tudi iz Albanije. Po podatkih SURS-a je v letu 2016 v Sloveniji živel 13.556 priseljencev s Kosova in 87 priseljencev iz Albanije. Večina albanskega prebivalstva v Sloveniji prihaja iz Makedonije, Srbije in Kosova. Jezik predstavlja za njih največjo oviro pri integraciji v slovensko družbo, saj albanski jezik ne sodi v slovansko jezikovno skupino, za razliko od drugih predstavnikov narodnostnih skupnosti s področja bivše Jugoslavije, ki so se preselili v Slovenijo. Albanščina² je namreč povsem različen jezik v primerjavi z jeziki, ki jih govorijo ostali narodi naše bivše skupne države, zato je za Albance prvi pogoj za socializacijo, znanje jezika. Zaradi neznanja jezika imajo lahko Albanci v Sloveniji problem s socializacijo, hkrati pa smo priča tudi počasnemu procesu asimilacije, saj je albanska družina zelo zaprta oziroma izolirana. V albanskih družinah v Sloveniji govori večinoma albanski jezik. V primeru, ko sta oba starša zaposlena, se otroci med seboj pogovarjajo slovensko. Generalno pa te družine karakterizira zelo močen občutek pripadnosti, navezanost na domače kraje.

Albansko govoreče priseljenke s Kosova so predvsem žene in matere, ki se pridružijo svojim možem, zaposlenim v gradbenih panogah v Sloveniji. Ta skupina ima določene značilnosti:³ nižjo izobrazbo, slabo funkcionalno pismenost, slabo znanje slovenskega ali katerega drugega svetovnega jezika, zaradi nezmožnosti komuniciranja pretežno zadrževanje doma, odvisnost od moža, kulturni šok ob preselitvi. Ženske so torej pogosto prikrajšane za učenje slovenskega jezika. Njihovi otroci obiskujejo slovenske šole, težave nastajajo, ker jim matere ne morejo pomagati in jih podpirati pri šolskem delu ter komunicirati⁴ s šolo (udeležba na govornih urah, roditeljskih sestankih ipd.), zato program *Uporabna slovenščina za albansko govoreče* nudi podporo pri začetkih opismenjevanja in seznanjanja s slovenskim jezikom predvsem albansko govorečim ženskam.

Ko se albansko govoreče ženske naučijo komunicirati v slovenskem jeziku, se lahko bolj osamosvojijo, začnejo same hoditi v trgovino, na pošto, k zdravniku, na govorilne ure, znajo urediti socialne

² Albanščina je samostojen jezik v okviru indoevropske družine, medtem ko slovenščina spada v slovansko jezikovno skupino oz. v podskupino južnoslovanskih jezikov, kjer so še hrvaški, srbski, makedonski, bolgarski, bošnjaški in črnogorski jezik.

³ Gerželj, N. (2009). Izobraževanje tujcev v procesu integracije – evropska politika in stanje v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

⁴ http://www.inv.si/DocDir/Publikacije-PDF/Raziskovalna%20porocila/Raziskava_Polozaj_in_status_pripadnikov_narodov_nekdanje_Jugoslavije_v_RS.pdf, 1. 9. 2017

transferje ... Omogočeno jim je, da se enakopravno vključijo v novo okolje, saj jih ni več strah in lahko na polno zaživijo življenje.

3. CILJNA SKUPINA

Program je namenjen ranljivim ciljnim skupinam, in sicer albansko govorečim priseljencem⁵, predvsem ženskam, ki v družinah prevzamejo skrb za otroke, zato so tudi v stalnih stikih z večinsko družbo (vrtec, šola, nakupovanja, zdravstvo ...). Namenjen je popolnim začetnikom (brez znanja slovenščine), praviloma manj izobraženim, brezposelnim, skratka odraslim priseljencem, pri katerih ugotavljamo, da pri učenju slovenskega jezika in pri vključevanju v slovensko družbo potrebujejo dodatne spodbude.

4. CILJI PROGRAMA

Glavni cilj programa je začetno opismenjevanje v slovenskem jeziku albansko govorečih udeležencev. Udeleženci si bodo razvili osnovne spretnosti branja in pisanja ter govornega sporazumevanja v slovenskem jeziku. Tako si s pomočjo različnih učnih dejavnosti razvijajo ključno kompetenco sporazumevanja v tujem jeziku, ob tem pa tudi socialne in medkulturne kompetence, predvsem v smislu spoštovanja kulturne raznovrstnosti.

Program vključuje dejavnosti, ki spodbujajo razvoj vseh štirih sporazumevalnih spretnosti (poslušanje, govorjenje, branje in pisanje)⁶. V povezavi s tem so cilji programa naslednji:

- Poslušanje in slušno razumevanje v slovenščini: udeleženci preizkušajo značilnosti jezika; razumejo pogosto rabljeno besedišče, se besedno in nebesedno odzivajo; spoznavajo osnovna razmerja med glasovi in črkami; razumejo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanje, zahvala, opravičilo); spoznavajo osnovne lastnosti krajših in preprostih govorjenih besedil.
- Govorno sporočanje in sporazumevanje v slovenščini: udeleženci se usposablajo za govorno sporazumevanje in sporočanje; uporabljajo besedišče z obravnavanih vsebinskih področij;

⁵ Priseljenci so kot ranljiva ciljna skupina omenjeni tudi v Resoluciji o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020 (ReNPIO13–20), UL RS, št. 90/13.

⁶ http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_TJ_2_in_3_razred_OS.pdf, 28. 8. 2017

razvijajo izgovorjavo in intonacijo slovenskega jezika; uporabljajo osnovne sporazumevalne vzorce (vzorci, naučeni na pamet); se odzivajo na slišano ali prebrano.

- Branje in bralno razumevanje krajših besedil: udeleženci so sposobni brati velike in male tiskane črke, razvijajo opismenjevalne spretnosti, zanimanje za branje, tehniko branja (kratka in preprosta besedila).
- Pisanje in pisno razumevanje kratkih besedil: udeleženci spoznavajo osnovna načela za zapisovanje in razmerja med glasovi in zapisom ter ustvarjajo preprosta pisna besedila v slovenskem jeziku (razglednica, vabilo, opravičilo ...).

5. TRAJANJE ORGANIZIRANEGA IZOBRAŽEVALNEGA DELA

Program traja 50 pedagoških ur organiziranega učenja v skupini, ki poteka v tečajni obliki.

6. POGOJI ZA KONČANJE PROGRAMA

Pogoji za končanje programa so:

- 80 % prisotnost v programu (ki jo bomo ugotavljali s pomočjo list prisotnosti) in
- aktivna udeležba pri izvedbi programa (udeleženci sodelujejo pri različnih dejavnostih – poslušanje, govorjenje, branje in pisanje – ter opravljajo naloge, ki jih zanje pripravi izvajalec programa; zaželeno je, da izvajalec s sprotnim preverjanjem ugotavlja napredek udeležencev v programu).

7. PODROBNA VSEBINA

Program zajema 12 področij, ki se mestoma prepletajo med seboj. Povezana so z učenjem besedišča in tvorjenjem ustreznih sporočil v danem kontekstu oz. družbenih situacijah, v katerih poteka sporazumevanje. Z vidika zahtevnosti gre za preživetveno raven znanja slovenščine, ki je omejena na preproste, predvidljive, vsakodnevne situacije iz življenja udeležencev.

Tematski sklopi	Podrobnejša vsebina*	Trajanje**
1. Abeceda	Slovenska pisava: latinica Spoznavanje slovenske abecede Seznanitev z velikimi in mali tiskanimi črkami v slovenščini	3

	Črke povezane v besede Glasovi	
2. Pisanje v slovenščini: Velike in male tiskane črke	Vadenje pisanja velikih in malih tiskanih črk Besede povezane v stavke Pisanje v slovenščini – prepis besedila, dopolnjevanje stavkov, tvorjenje krajših besedil: razglednica, SMS-sporočilo Branje besed, povedi in krajših sestavkov	3
3. Številke	Poimenovanje števil od 0 do 20 Poimenovanje desetih, stotih, tisočih ... Zapis števil z besedo Zapis datuma	3
4. Predstavimo se	Pozdravi Predstavljanje v slovenščini Tikanje, vikanje Poklici – ženska/moška oblika Izpolnjevanje obrazca	4
5. Moja družina	Poimenovanja članov ožje in širše družine Predstavitel družinskega drevesa Praznovanje rojstnih dni v družini Pisanje vabila na rojstni dan in zahvale Pogovor o vsakodnevni opravi v družini	6
6. Oblačila in obutev	Poimenovanje oblačil in obutve Pogovor v trgovini – nakup oblačil Spoznavanje pridevnikov Izražanje svojine: moj, tvoj, njegov ... Vaje po vzorcu: Včeraj sem kupil/a ...	3
7. Hrana, pijača	Poimenovanje živil, zelenjave, sadja, mlečnih in mesnih izdelkov, pijač Vadenje uporabnih vsakodnevni pogovorov o hrani in pijači Pravilna uporaba roditelja Barve, enote in cene izdelkov Recepti (uporaba glagolov)	6
8. Pri zdravniku	Poimenovanje delov telesa Kako poteka dialog z zdravnikom, zobozdravnikom in s farmacevtom Bolezenske težave in ostale bolezni Zdrav način življenja Opis poti	6
9. Vreme in čas	Poimenovanje časa: del dneva, dnevi v tednu, meseci, letni časi Ura in pravilna uporaba števil Različne dnevne dejavnosti Branje in iskanje informacij v sporedu Kakšno je/bo vreme; vremenska napoved	6

10. Dom/stanovanje	Poimenovanje stavb, prostorov in predmetov Branje in razumevanje besedil o najemu stanovanja in ureditvi doma Analiza malih oglasov in tvorjenje besedil Ednina, dvojina, množina Kdo in kaj?	6
11. Šola/izobraževanje	Spoznavanje besedišča, povezanega s šolo in izobraževanjem Poimenovanje šolskih predmetov Pisanje opravičila in branje šolskih obvestil Vaje na temo: pogovor na govornih urah Pridobivanje informacij o izobraževanjih s pomočjo spleta	4
12. Uporabne informacije	Slovarček uporabnih besed, besednih zvez in fraz Glagol v sedanjiku Raba prislovov (včeraj, danes, jutri, potem ...) Osebni zaimki (jaz, ti, on, ona ...)	

*Učitelj si bo lahko pri obravnavi posameznih sklopov pomagal z gradivom, ki je pripravljeno v okviru tega programa in natančno sledi vsebini, ki je navedena v zgornji tabeli. Predlagane sklope učitelj prilagodi udeležencem v skupini (njihovemu predznanju, interesom in potrebam).

**Trajanje posameznih sklopov je odvisno od predznanja udeležencev in od njihovega tempa osvajanja posameznih vsebin.

8. KOMPETENCE, KI JIH UDELEŽENCI PRIDOBIMO S PROGRAMOM

Udeleženci v programu razvijajo ključno kompetenco sporazumevanje v tujih jezikih in krepijo pozitiven odnos do medkulturnosti. Kompetence so opredeljene na ravni začetnega, osnovnega opismenjevanja in sporazumevanja v slovenskem jeziku, kjer jezikovna kompetenca večinoma temelji na uporabi naučenih vzorcev sporazumevanja.

Udeleženci:

- spoznajo slovensko abecedo in se seznanijo s pisanjem velikih in malih tiskanih črk,
- prepoznavajo posamezne glasove in jih znajo ustrezno zapisati,
- berejo besede, krajše povedi in besedila,
- štejejo in znajo števila tudi zapisati,
- uporabljajo vpljudnostne izraze (frazе) in osnovne pozdrave,
- razumejo, če jih kdo sprašuje po njihovih podatkih,

- se predstavijo,
- predstavijo svoje družinske člane
- odgovorijo na enostavna vprašanja,
- poimenujejo pogoste poklice in vsakodnevna družinska opravila,
- pritrjujejo in zanikajo, izrazijo počutje, zahvalo, vljudnostne fraze, vzpostavijo stik (s kom?), telefonirajo, prosijo za pomoč, se opravičijo, se poslovijo ...,
- zapišejo preprosta besedila, kot so: razglednica, SMS-sporočilo, vabilo, zahvala, opravičilo,
- izpolnijo enostaven obrazec z osebnimi podatki,
- poimenujejo predmetnost okoli sebe ter se sporazumevajo po naučenih vzorcih,
- poimenujejo osnovne barve, simbole za enote in cene v evrih,
- znajdejo se v vsakodnevni situaciji v pogovoru z drugimi osebami (uradnikom, trgovcem, natakarjem, zdravnikom, zobozdravnikom, učiteljem, farmacevtom, stanodajalcem ...),
- razumejo in pridobivajo informacije v zvezi z nakupovanjem, uporabljajo ustrezne izraze pri naročanju ali pripravi hrane,
- primerno položaju uporabljajo tikanje in vikanje,
- poimenujejo dele telesa in opišejo svoje počutje,
- razumejo preprosto izražena vprašanja in izjave v vsakodnevnem življenju in nanje odgovorijo,
- izražajo svoje potrebe,
- razumejo in sledijo preprostim navodilom (npr. opis poti),
- uporabljajo izraze za čas in pripovedujejo o dogodkih v smiselnem časovnem zaporedju,
- razumejo pogovor o znanih temah,
- iz besedila razberejo (izluščijo) posamezne informacije,
- izmenjujejo podatke, ki se nanašajo šolo in prepoznavajo pogosto rabljeno besedišče (oblačila, obutev, hrana, pijača, deli telesa, vreme ...),
- razumejo preproste in znane besede/besedne zveze,
- preberejo enostavnejše besedilo,
- prepoznavajo besede in besedne zveze v obrazcih, razumejo bistvo kratkih sporočil (npr. šolskih obvestil, malih oglasov ipd.),

- ustrezno uporabljajo osnovne slovnične kategorije (spol, število, sedanjik, osebni zaimki, pridevniki ...).

9. ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA

Program traja 50 ur oziroma predvidoma 12 tednov. Priporoča se izvedba v tečajni obliki, saj lahko tako udeleženci postopno pridobivajo nova znanja, učitelj pa se lahko prilagaja udeležencem, njihovemu tempu, potrebam in željam. Program se izvede do dvakrat tedensko, po največ 3–4 pedagoške ure, v dopoldanskem času, na željo udeležencev lahko tudi v popoldanskem času. Tečajno obliko lahko kombiniramo tudi z organiziranim samostojnim učenjem v primerih, ko izvajalec programa pri udeležencu zazna težave pri osnovanju slovenskega jezika ali pa želi posamezni udeleženec dodatno utrjevati in poglobiti znanje slovenščine. V teh primerih izvajalec ali organizator izobraževanja udeleženca napoti v središče za samostojno učenje.

Pri izvedbi izvajalci programa spodbujajo uporabo inovativnih učnih metod, odprtega učnega okolja in aktivno delo udeležencev ter ustvarjajo priložnosti, da lahko posameznik nove kompetence in znanja čim prej uporabi v praksi. Zaradi učinkovitosti dela je priporočeno število udeležencev v skupini do 12 udeležencev.

Izvedbo programa morajo izvajalci čim bolj prilagoditi posameznim udeležencem in njihovim potrebam. Okvirna vsebina tematskih sklopov je opredeljena, vendar program omogoča tako prilagajanje sklopov v celoti kot tudi vsebine sklopov v obsegu 10 ur, glede na predznanje, potrebe in interes udeležencev.

Pred vsako izvedbo programa bodo opravljene naslednje aktivnosti:

- promocija izobraževalnega programa v zainteresiranih ustanovah (šole, uradi za delo, centri za socialno delo ipd.),
- motivacija in animacija ciljne skupine za udeležbo v programu in nabor udeležencev,
- svetovanje udeležencem pred vključitvijo v program,
- priprava izvedbenega načrta in po potrebi tudi osebnega izobraževalnega načrta udeležencev v programu.

Učitelji pri izvedbi kot literaturo uporabijo gradivo [Uporabna slovenščina za albansko govoreče](#), ki vsebuje razlago snovi in vaje, prilagojene začetkom opismenjevanja v slovenščini.

Udeleženci, ki bodo izobraževalni program uspešno zaključili, bodo prejeli potrdilo o usposabljanju in prilogo s popisom kompetenc po programu.

10. ZNANJA IZVAJALCEV PROGRAMA

Program bodo izvajali profesorji slovenskega jezika (VII. stopnja), ki imajo tudi dolgoletne izkušnje s poučevanjem slovenskega jezika in so usposobljeni za delo z odraslimi udeleženci – andragoška znanja. Zaželeno je, da imajo opravljeno tudi usposabljanje za izvajalce programa Začetna integracija priseljencev. V primeru, da učitelj ne razume jezika udeležencev, se v program vključi kulturni mediator, ki obvlada albanščino in slovenščino.

11. NAČRT SPREMLJANJA IN EVALVACIJE

Izvajanje programa bomo spremljali ves čas izvajanja z medsebojnim obveščanjem, z obiski in razgovori tako z udeleženci kot z izvajalcem programa. Ob vpisu v program bodo udeleženci izpolnili vpisni list in opravili razgovor z organizatorko izobraževanja. Vključeni bodo tudi v svetovanje; imeli bodo svetovalno podporo med izvajanjem programa, spremljal se bo njihov napredek v programu (sprotna preverjanja – razumevanje besedil, dialogi z udeleženci, izdelki udeležencev – razglednica, opravičilo, vabilo ..., udeleženci si vodijo dnevnik učenja slovenščine – kje in s kom so se pogovarjali slovensko, kako so se pri tem počutili ...) in ob koncu opravila evalvacija, ki bo vključevala tudi merjenje zadovoljstva udeležencev in popis kompetenc po programu. Na osnovi izpolnjenih vpisnih listov bomo spremljali število vključenih udeležencev v programu.

Z listami prisotnosti bomo spremljali prisotnost udeležencev na vsakem srečanju in izvajali spremljanje napredovanja udeležencev v programu. Izvajanje programa bomo spremljali tudi z rednimi evalvacijskimi pogovori z izvajalci izobraževalnega programa.

Pri evalvaciji izobraževalnega programa bomo preverjali:

- kakovost izobraževalnega programa (pridobljene kompetence) in

- zadovoljstvo udeležencev z izvedbo programa.

Za evalvacijo kakovosti programa bomo delno uporabili splošno uveljavljen Kirkpatrickov model vrednotenja izobraževanj na štirih ravneh. Na prvi ravni bomo vrednotili zadovoljstvo udeležencev izobraževanja. Vprašalnike z ustreznimi kazalniki kakovosti izobraževanja bodo udeleženci usposabljanj izpolnili takoj po zaključenem izobraževanju. Vrednotenje na drugi ravni Kirkpatrickovega modela oz. preverjanje pridobljenega znanja in kompetenc bo potekalo sproti, po izvedenih posameznih vsebinskih sklopih (sprotne preverjanja bo izpeljal izvajalec programa) in ob koncu (samoocena pridobljenega znanja s strani udeležencev in preverjanje pridobljenih kompetenc s strani izvajalca programa).

Izpeljali bomo vmesno (na polovici programa se bomo pogovorili tako z udeleženci kot tudi z izvajalcem o poteku programa) in končno evalvacijo programa – udeleženci bodo izpolnili evalvacijski vprašalnik ob zaključku programa.

Evalvacija kakovosti bo temeljila tudi na: osebnih razgovorih s predavatelji pred in po zaključku izobraževalnega programa ter njihovih poročilih ob zaključku programa.

12. SESTAVLJALKI PROGRAMA

Program sta pripravili:

- Urška Novak, prof. slov. in soc. (MOCIS, Center za izobraževanje odraslih Slovenj Gradec) in
- Janja Štefan, prof. slov. (Center za dopisno izobraževanje Univerzum, Ljubljana).